

En husmand fra Hinding i 1600-tallet

af Bjarne Gade Johansen

Artiklen beskriver vilkårene for en husmandsfamilie i Hinding i slutningen af 1600-tallet og begyndelsen af 1700-tallet. Hvad blev der dyrket på de sandflugtsramte marker, hvilke husdyr var der på ejendommen, hvilke dyrkningsmetoder anvendtes der, og hvilken betydning havde det for familiens økonomi, når husmanden havde et håndværk som bierhverv? Alt dette fortæller der nærmere om i artiklen, der tegner et billede af en fæstehusmand, som klarede sig hæderligt gennem en tid, præget af krigene med Sverige og den som følge heraf hårde skatteudskrivning.

I det gamle landbrug, som eksisterede før landboreformerne og udskiftningen omkring år 1800, lå gårdene overvejende samlet inde i landsbyen, mens agerjorden var opdelt i et antal såkaldte åse eller fald, der igen var opdelt i en række smalle agre. Hver gård havde således i princippet et antal agre spredt over hele bymarken. Den enkelte bonde var selv ansvarlig for disse agre, men var også underlagt landsbyens fælles retningslinier. Heste og kvæg kunne græsse på et eventuelt fælles overdrev eller på hver enkelt bondes ubesåede agre.

Vor viden om disse små samfund baseres i høj grad på kilder vedrørende fæstebønderne, mens husmændene og deres tilværelse afsætter langt færre spor.

Husmændene var dog langt fra en ensartet gruppe. Nederst i det sociale og økonomiske hierarki finder man gadehusmændene uden jord. Disse måtte ernære sig som landarbejdere eller var blot enlige, gamle og »skrøbelige«, der var overladt til familie, naboer og bymændenes barmhjertighed. En anden gruppe var, udover at være landarbejdere, tillige håndværkere, der tilfredsstillede landsbyens forskellige håndværksmæssige behov. Endelig var der gruppen af husmænd med et mindre jordtilliggende. Disse avlede lidt korn, havde

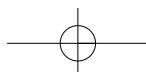
et par kreaturer, nogle får, gæs og høns og kunne tilmed have et bierhverv.

Det er en af disse husmænd, Niels Jensen Skrædder fra Hinding i Nors sogn, som jeg i det følgende vil prøve at give et billede af. Hvor stort var hans jordtilliggende, hans eng og øvrige resurser, og hvad var kvaliteten af disse? Hvilke kornsorter dyrkede han, hvad havde han af kreaturer til trækraft og gødning, og hvilke redskaber havde han til sin rådighed? Og endelig om han havde et bierhverv.

Fæstehusmanden

Niels Jensen Skrædder er født omkring 1644 og dør i 1724 i Hinding, 80 år gammel. Hvad hans kone hed, ved vi ikke, da hendes navn ved børnenes dåb ikke er nævnt i kirkebogen – kun farens. Deres vielse optræder ikke i kirkebogen for Nors Sogn (som begynder i 1675), hvilket kunne tyde på, at hun er fra et andet sogn, selvom der ved fadderne ikke er nævnt lokaliteter uden for Nors.¹ De får 8 børn i perioden 1679-1692, men i 1722 lever kun 3 af dem. Det er sønnen Mads, født i 1681, og hans to yngre søstre Johanne og Dorethe.

I 1678 overtager Niels Jensen Skrædder et husmandssted i Hinding, idet der foreligger et

fæstebrev udstedt af Mogens Skeel og underskrevet på Boddum Bisgaard samme år. »Hafver stæd og fæst Niels Jensen Skræder i Hinding det lidet bolig i Hinding som Laurids Thomsen sidst i fæste hafvde og nu for hannem opladt hafver.«²

Den »liden bolig« eller husmandssted, som han overtog, havde efter 1688-matriklen nr. 7 (herefter: H-7) og efter den nye matrikel 1844 (og den nuværende) nr.13a. En efterfølger ligger der endnu og kan ses på Hindingvej nr. 46 (fig.1)

Den betaling, som husbonden (ejereren) skulle have for at overlade brugsretten til en fæster, var stedsmålet og landgilden. Stedsmålet var et engangsbeløb, som blev betalt ved overtagelsen af fæstet, mens landgilden var en årlig tilbagevendende afgift. Hvor meget Niels Jensen Skrædder betalte i stedsmål er ikke nævnt i fæstebrevet, men hvis han har betalt det, er det omkring 1 rdl.

Landgilden blev for gårdenes vedkommende normalt fastsat i naturalier, mens gadehusmændene oftest skulle yde et pengebeløb.

Ifølge matriklerne 1662 og -64 var det for pågældende hus 1 rigsdaler, hvilket nogenlunde svarede til 1 tønne byg.

Til gengæld fik Niels Jensen Skrædder et husmandssted, som bygningsmæssigt skulle være i orden. Hertil kom, som der står i fæstebrevet, »ager og eng, liung slet og torfve grøft, og ald hvis eyendom der nu tilliggens og af alders tid tillag hafver i march og bje.«

Jorderne og sandflugten

I Thy og på Mors havde man et dyrkningsystem, som bliver kaldt Limfjordsystemet. Systemet bestod overordnet af en ind- og udmark med en underordnet opdeling i alsædejord, brødjord og havrejord. Alsædejorden, som oftest lå tættest på gårdene og derfor normalt også var den bedst boniterede, blev besået årligt og fik gødning hver 3. eller 4. år. Brødjorden var også gødningsjord med f.eks. et 3-årigt sædskifte og en hviletid på 3-5 år, hvorefter den blev gødet. Havrejorden (udmarken) lå længst væk, fik aldrig gødning og

Fig. 1. Niels Jensen Skrædders husmandssted i »moderne forklædning« (fra 1910) set fra Hindingvej. Placeringen som den ses her – lidt til højre for vejen – er den samme som i 1787 (se fig. 3 og 4) og sikkert også den samme som det hus og den kålhave, som Niels Jensen Skrædder havde. (Foto: Bjarne Gade Johansen, 2002).

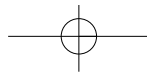
Figur 2: Udsnit af Videnskabernes Selskabs kort, tegnet 1795. I markbogen er Hinding behandlet som én by, mens kortet her har foretaget en opdeling i Nedre, Melleme og Øvre Hinding. Bemærk i øvrigt sandets udstrækning nord og syd for Nors Sø. Copyright: Kort- og Matrikelstyrelsen.

blev kun besået med havre. Hviletiden var her typisk 5-6 år, mens de ringeste jorder ofte fik helt op til 10-12 år.

I oktober 1683 blev Hindings jorder opmålt og takseret i forbindelse med udarbejdelsen af en ny matrikel, som senere bliver betegnet Christian V's eller 1688-matriklen. Baggrunden var, at man ønskede en ny og mere retfærdig skatteansættelse i forhold til de to tidligere forsøg fra 1662 og 1664, der begge var baseret på landgilden.³ Denne gang ønskede man at tage udgangspunkt i jordens produktionspotentiale. Hver enkelt ager i Hinding blev – som overalt i kongeriget – opmålt med an-

givelse af længde og bredde i sjællandske alen. Boniteten (godheden) blev undersøgt sammen med oplysning af brug/hvile, samt hvilken sæd der var bedst egnet at så deri. Endvidere blev engstykker og græsningen takseret og det hele samlet i de såkaldte markbøger.⁴ I den endelige matrikel fra 1688 blev Niels Jensen Skrædders husmandssted vurderet til hartkorn: 0-4-1-2 eller 0 tønder, 4 skæpper, 1 fjerdingkar og 2 album.⁵

Ud fra markbogen er det muligt at finde ud af størrelsen og arten af Niels Jensen Skrædders jordtilliggende. I alt havde han 6,7 tdl., hvoraf størstedelen var brødjord, og kun 2

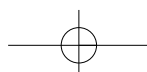

Tabel: 1 Niels Jensen Skrædders agre i Hinding - 1683			
Navn på Faldet - Nr. fra markbogen	Bonitering, besåning og brug/hvile	Tdl.	Antal agre
1. Sýnder Sand Agger Fald	Ond jord af huid sand og graa sand, som hafuer tagit skade af sandflugt og daglig forderfuis. Saaes uden giöde med blanding og rug og huiler 12 aar	0,96	3
2. Norder Sand Agger Fald	Ond jord af huid og graa sand som hafer tagit skade af sandflugt, og indtet er dögtig til noget sæd, saaes 2 aar og huiler 14 aar, dog saaes formedelst mangel af Jord	4,03	9
5. Dals Agger	Midel maadig jord af mere sand end muld, som ingen skade hafe taget af sand flugt. Saaes 3 aar og huiler 6 aar	0,51	1
6. Steen Agger	God jord af mere muld med sand, saaes efter giöde 3 aar og huiler 5 aar	0,95	2
15. Höyer HöyFald (havrejord)	Ond jord af död sort jord med röd gruus bemengt. Saaes 3 aar og h. 8 aar	0,29	2
I alt:		6,74	17
<i>Kilde: Markbog for Nors Sogn, Hinding Bye, M-6355, rigsarkivet (mikrofilm).</i>			

små agre på 0,3 tdl. i Höyer Höy Fald var havrejord. Som det fremgår af tabel 1, er det kun 1,5 tdl., som karakteriseres god eller midelmådig. Resten er »ond jord.« Hans husmandssted lå – ligesom de øvrige huse og gårde i Hinding – i den nordre del af bymarken med tofter og brødjord »foran sig« (mod syd) og havrejorden mod syd og sydøst ned mod Nors Sø og Søhale. I ryggen (nord) og mod vest havde de til gengæld det store åbne klitområde.

Det var fra dette klitområde, at sandet blev sat i bevægelse ved kraftige vinde fra vestlig retning og medførte den velkendte og meget omfattende sandflugt. Syd for Nors Sø nåede sandet til en del af Søgårds marker og videre frem til både Diggård og Øster Skaarup. Nord

for søen ødelagde sandet størstedelen af Ørgårds marker og fortsatte ind over den nordlige del af Hinding helt frem til Vorring Sø og Vorringgård. (Vorringgård lå dengang ca. 500 m længere mod nordvest.) Ifølge markbogen var Vorring Sø »mestendeels stoppet af klitsand.« I Hinding var det hårdest ramte område det, som lå nord for den nuværende Hindingvej. Det var specielt omkring bygningerne og dermed gårdenes/husenes tofter og toftejord, at sandet aflejrede sig. I markbogen bliver ingen af Niels Jensen Skrædders agre betegnet som toftejord, men om hans nabo Peder Frandsens toft (H-6 og nuværende Hyldgård) hedder det: »Ond jord af huid röed sand som indtet dögtig til nogen sæd.« Samme betegnelse fik de øvrige gårdes tofter. Og om 6

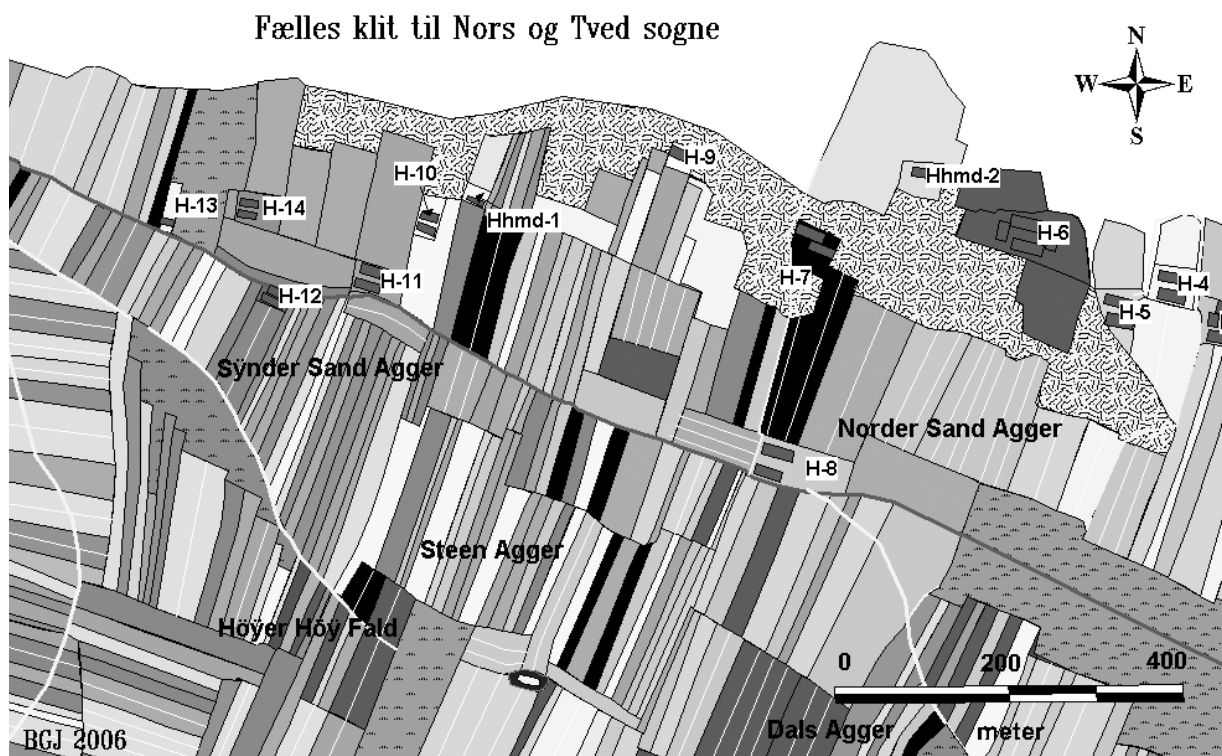

husmænds tofter og jordstykker: »Alle disse tofter eller venger er af sand flugt forderfuet saa at de fast indtet er døgtig til nogen sæd.« At Niels Jensen Skrædder ikke optræder med nogen toftejord i markbogen kan skyldes, at jorden simpelthen var så overløbet af sand, at konduktøren (landmåleren) ikke har fundet det umagen værd at nævne det. Hvis man ser på kortet fig. 3, kan man se, at hans hustomt og kålhøve ligger næsten som en ø i et større ikke-opmålt øst-vestgående bælte.

Bevæger man sig lidt i sydlig retning mod vejen, kommer man til Norder Sand Agger Fald. Syd for vejen hedder den Synder Sand Agger Fald, og som »daglig forderfuis.« D.v.s. at sandet stadig i 1683 var på fremmarch. Men meget større udbredelse får sandet ikke i Hinding. For Niels Jensen Skrædder og de øvrige Hinding bymænd betød det dog, at

størstedelen af deres brødjord helt eller delvist var ødelagt af sandflugten.

Som det ses i tabel 1, angiver markbogen, hvor mange år de pågældende fald blev sået, og hvor mange år de hvilede. Hvilke behøvede jorden – hvis den da ikke fik tilført rigelig og hyppig gødning – til at regenerere. Men i så mange år, som markbogen angiver, svarer næppe til virkelighedens verden. Brug/hviletiderne er mere et udtryk for en idealtilstand og en form for taksering. Endvidere troede man på dette tidspunkt af matrikuleringsarbejdet, at de hvilende agre ville blive fratrukket ved den endelige hartkornsfastsættelse, hvorved de lange hviletider helt klart blev i bøndernes interesse. Niels Jensen Skrædders ca. 1 tdl. gode muldede jord i Steen Agger lader han næppe hvile i 5 år, men dyrker den snarere med få – eller slet ingen hvileår (alsæ-

Figur 3: Udsnit af Hinding 1683. Niels Jensen Skrædders agre er de sorte på kortet. Rekonstruktionen af agersystemet i Hinding er overvejende baseret på original 1-kortet (se fig. 4) og markbogens oplysninger.

de). På den anden side skal man ikke være blind for, at der var år, hvor både bøndernes såsæd og gødningmængde var så ringe, at de – imod deres vilje – måtte lade et stort antal agre ligge ubesået hen.

Sædskiftet, d.v.s. hvilke kornsorter Niels Jensen Skrædder tilsåede sine agre med, kunne sikkert variere noget fra år til år, men var i det store og hele betinget af de eksisterende jordbundsforhold. Markbogen for Hinding er sparsom med oplysninger om sædskiftet, men for Sýnder Sand Agger Fald anføres blanding (byg og havre) og rug. I den sandede jord virker det rimeligt.

Den 10. jan. 1722, da Niels Jensen Skrædder er 78 år, bliver der afholdt skifteforretning over hans bo.⁶ »Formeldelst alderdom og skrøbelighed« oplader (overgiver) han husmandsstedet til sin datter Johanne Nielsdatter, der efterfølgende sommer gifter sig med Anders Nielsen. Kontinuiteten for husmandsstedets drift og datterens liv blev hermed sikret.

Hvis vi vender tilbage til sædskiftet og udsæden, anfører skiftet pågældende års udsæd. Af rug (vinter) var der allerede sået 10 skæpper (1,25 td.), mens der manglede 2 skæpper vårrug. Til foråret skulle endvidere sås 1,5 td. byg og 0,5 td. havre. I alt 3,5 td. udsæd til 6,4 tønder land. Hvis man i gennemsnit regner med 1 td. korn pr. tønde land, bliver lidt over halvdelen besået, og det med lige dele rug og byg og en lille del havre. Havre og sandjord har det ikke godt sammen, mens rugen (datidige sorter) derimod trivedes godt.

Foruden den nødvendige udsæd angiver skiftet også beholdningen af korn. Den var på dette tidspunkt af vinteren: 4 læs byg og 7 læs rug, begge ansat til 1½ td. pr. læs. Havre var der ikke noget af, mens der måske noget overraskende var 3 foringer ærter ansat til i alt 2 td. Ærter optræder rimeligt hyppigt i skifter fra Hillerslev herred og blev overvejende brugt til foder. Men ærter virker også som

det, man kalder kvælstofassimilerende, hvilket medfører, at den ikke som andre planter forbruger, men opbygger det for jorden vigtige indhold af kvælstof.

Men jorden skulle også tilføres staldgødning for at vedligeholde sin frugtbarhed. I det gamle landbrug var en manglende gødningmængde en væsentlig produktionshæmmende faktor. I 1722 havde Niels Jensen Skrædder en sort toårig hesteplag, to køer på 4 år og 9 får og to væddere. Den ene kunne græsse på Nors sogns fælles overdrev, kaldet Nors Hede, hvor han havde fået tildelt græsning til et hoved. De andre måtte græsse på hans hvilende agre, som de således samtidig gødede lidt. Om vinteren opsamlede man gødningen fra stalden, hvorefter den i Thy fortrinsvis blev blandet med tørv eller hedejord til såkaldt klægsmøg. Men ikke kun for lille gødningmængde var et problem for bønderne. Afstanden til agrene spillede en ikke uvæsentlig rolle ved den meget krævende arbejdsproces, som transporten af adskillige læs udgjorde (50-100 læs pr. tdl.). For Niels Jensen Skrædder er problemet dog ikke så stort, da størstedelen af hans brødjord ligger inden for ca. 400 meters kørsel fra hans husmandssted (se fig. 3).

Men kæden gødning, husdyr, sommergræsning mangler et led, nemlig vinterfodringen. Sidstnævnte bestod normalt overvejende af havre, hø, halm, hakkelse m.v. For Hinding vedkommende var høslettet ikke særlig stort. I alt ca. 9 læs, som kun ca. halvdelen af Hinding bymænd havde del i. Niels Jensen Skrædder havde andel i det med 1/16 læs mosehø. Det hentede han ved Søhale, den smalle tarm af Nors Sø, som skyder op som en del af Hinding østgrænse mod Nors. 1/16 læs svarede på den tid til ca. 16 kg (1 læs = 32 lispund = 256 kg), hvilket ikke strakte langt til hans 3 store dyr. Da han heller ikke havde noget nævneværdigt havreland, havde han kun halmen, hakkelsen, blandingskorn og lidt

Figur 4: Udsnit af org. 1-kort over »Nors, Hinning og Vorrings byes marker« – tegnet i 1787, kopieret 1810 og senere brugt som matrikelkort fra 1844-1855. Kortet består derfor egentlig af flere »lag«, hvoraf jeg har benyttet mig af det ældste, som viser tilstanden før udskiftningen. Bemærk i øvrigt den lidt sjældne form for parallelgård, som Steffen Skrædder i 1787 beboede. Pilene angiver pløjeretningen og er her på det flade stykke øst-vest, hvor den i 1683 var nord-syd. Copyright: Kort- og Matrikelstyrelsen.

havre fra brødjorden. Tilbage var kun sognets områder med lyng og det meget store klitområde. I hvor udstrakt grad disse resurser blev udnyttet, kan man ikke sige noget præcist om. Men to lyngleer i bryggerset har næppe været til pynt.

M.h.t. redskaber er husmandsstedet ikke komplet. Der mangler plov, harve, møgvogn og høle. Derudover mangler han også den nødvendige trækraft til ploven i form af flere heste. Redskaberne og hestene må han have lånt af sine gårdmandsnaboer til gengæld for en eller anden form for modydelse. Disse nærmeste naboer ser han ud til at have stået sig

godt med. I listen over mandfaddere optræder de altid. Christen Poulsen Dövhule (H-8), nedenfor ved vejen, og Peder Frandsen (H-6), nærmeste nabo mod øst, er faddere adskillige gange, men også H-4 og H-5 er repræsenteret. Sidstnævnte hører ligeledes til den gårdgruppe i Hinding, der blev kaldt Øvre Hinding. – Faddere er i mange sammenhænge interessante, og man kan være sikker på, at relationen til barnets forældre ikke er en tilfældighed.

Men ikke alle i Hinding havde Niels Jensen Skrædder det altid godt med. I marts 1670 kom han i heftigt skænderi med Niels Nielsen

Smed (H-10), da han i andet ærinde var i Anders Andersens gård (H-13). Skænderiet udviklede sig til, at Niels Jensen Skrædder med sin krykke slog en kæp ud af Niels Nielsens Smeds hånd, hvorefter han slog ham i ansigtet med den.⁷ Det interessante i denne sammenhæng er, at Niels Jensen Skrædder er handicappet og må bruge krykker. At det ikke var noget midlertidigt ses af kirkebogen, hvor præsten et sted omtaler ham som »den lamb Skreder.« Denne lammelse ser dog ikke ud til at hæmme ham meget ved opgøret. Men hvor meget det har hæmmet ham i de forskellige landbrugsmæssige arbejdsprocesser, er vanskeligt at sige. Men påvirket ham i en eller anden grad må det have gjort. Alene at styre den ca. 2 meter lange hjulplov og de – højst sandsynlig – 4 heste, må have været lidt af et kunststykke, selv om der var en person, som gik foran med hestene. En anden mulighed er, at de ovenfor omtalte nabogårdmænd har stået for en del af markarbejdet. På et tidspunkt må sønnen Mads have deltaget i alle arbejdsfunktioner. Helt udelukkes kan det heller ikke, at hans kone eller senere hans datter har kørt ploven. Fra tingbogen er der eksempler på kvinder, der styrer ploven, og det uden at skriveren lægger noget specielt i det.

Bierhvervet

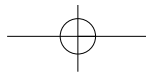
Datidens landbrug var et familieføretagende, hvor alle husstandens medlemmer ydede sit. I Niels Jensen Skrædder og hans families tilfælde var det arbejdet med jorden og dyrene, der var det primære erhverv. Undertiden måtte han arbejde for de andre nabogårde, mens hoveriarbejdet for hans nye husbond, Kjølbygaard, måske er blevet afløst af et pengebeløb eller har indskrænket sig til nogle dage under høsten. Den tid, som familien derefter havde tilbage, blev hovedsageligt brugt på deres bierhverv, skræddergerningen.

Nu var det sådan, at en person med et tilnavn af erhvervsmæssig karakter ikke nødvendigvis udøvede dette erhverv. Tilnavne i det gamle bondesamfund havde det med at gå i arv uden hensyn til, om forbindelsen til det oprindelige eksisterede eller ej.

I Niels Jensens tilfælde ser det ud til, at tilnavnet Skrædder fortæller os noget om hans bierhverv. Denne skræddergerning har han sikkert udøvet i Hinding, før han overtog fæstet i H-7. I tingbogen bliver han både i 1670 (se ovennævnte sag) og i 1675 omtalt som Niels Jensen Skrædder i Hinding. Men hvor han har udøvet sin skræddervirksomhed og dermed boet, har det ikke været muligt at finde ud af.

Antagelsen af, at hans tilnavn og handicap kunne sandsynliggøre, at han virkelig var skrædder, understøttes i skiftet fra 1722. I dette finder man bl.a.: 1 gammel skreder sax, vurderet til 8 skilling, 1 lispund blaargarn, 1 rdl., 10 skolpund uldgarn, 1 rdl 1 mark, 7 marcher sort uld, 2 mark 10 skilling, 3 hiul rocher, 5 mark og 1 vev til 1 rdl.⁸ I alt omkr. 4½ rdl. eller det, der svarer til værdien af en ko.

Niels Jensen Skrædder tilhørte ikke de dårligst stillede blandt husmændene. Men han levede – selv set med sin samtids øjne – i relativt hårde tider. I året 1678, hvor han fæstede stedet, kom den første af en lang række ekstraskatter, kaldet Kop- og Kvægskatter. Disse var – som navnet siger – lagt på personer og dyr, og dem måtte Niels Jensen Skrædder også bidrage til. Baggrunden for disse ekstraskatter var Danmarks militære engagement med Sverige. Ekstraskatterne blev udskrevet med få års mellemrum og fortsatte – dog med mindre hyppighed – et stykke ind i 1700-tallet. Krigene med Sverige strakte sig over hele hans liv: 1. Svenskekrig 1657-1660, Den Skånske Krig 1675-1679 og endelig Store Nordiske Krig 1709-1720. Disse krige og deres følger

kom i høj grad til at præge det danske samfund og pressede landbefolkningens økonomiske formåen i bund.

Hvis man holder skiftet fra 1722 op som et økonomisk og socialt spejl, må man sige, at han kommer ud af kriserne med skindet på næsen. Boets samlede formue (indgælden) løber op til 62 rdl 4 mark og 7 skilling, mens gælden (udgælden) bliver opgjort til 24 rdl. 8 mark og 1 skilling, hvilket giver et overskud på 38 rdl. 2 mark 15 skilling. Af gælden på 24 rdl. er ca. halvdelen til de to udeboende børn, Mads og Dorethe, samt 5 skæpper rug (5 mark) lånt af Christen Andersen (N-15) inde i Nors by. Den resterende del er Kjølbøgårdens lovmæssige fordring på sin ejendom. I Niels Jensens Skrædders tilfælde fordelte de sig på posterne til vedligeholdelsen af bygningerne, værdien af korn til husholdningen (ædekornet) indtil Valborg dag (1. maj), kornet til udsæden (sædekornet) og endelig de kongelige skatter. Beholdningen af korn på opførelsesdagen strækker længere end til udsæden og kornet til husholdningen. Øvrige udgifter såsom tiender, landgilde og lign. må på pågældende tidspunkt formodes at have været betalt.

Generelt får man af skiftet indtryk af et materielt niveau, som meget ligner det, der findes i gårdmandsskifter – blot i en mindre

målestok. Et skifte efter datteren Johanne i 1741 afviger ikke væsentlig fra det i 1722, men viser kontinuiteten for husmandsstedet. Stedet forbliver uforandret indtil sidste halvdel af 1800-tallet, da der bliver købt noget jord til, hvorefter det ændrer status fra hus til gård.

Med et glimt i øjet kan man sige, at historien om den handicappede og måske tapre skrædder ender lykkeligt, eftersom gården fra 1910 står der endnu som et bevis på, at husmandstilværelsen ikke nødvendigvis førte armod med sig. Hvis man en dag er på de kanter, kan man gå sig en tur ad Hindingvej, knibe øjnene lidt sammen, fjerne læhegnene og klitplantagen og ved hjælp af fantasien fornemme de omkring 400 agre i Hinding bymark, der som en halvø mellem søen og klitterne ligger tilbage efter sandflugtens grådighed. Et fascinerende syn for et nutidigt menneske, men en barsk virkelighed i 16-1700-tallet.

Bjarne Gade Johansen

Født 1948. Cand. mag. i historie / film. Arbejder med landbrugshistorie, pt. et større projekt om landbruget i Hillerslev herred i 16-1700 tallet.

Noter og kilder

- 1) Kirkebog for Nors og Tved, C102, Rigsarkivet (mikrofiche-kort)
- 2) Fæsteprotokoller for Kølbygaard, 1676-1787, M-53.826-27
- 3) Matrikel 1662, Nors Sogn, Rigsarkivet, M-579.228 (mikrofilm)
Matrikel 1664, Nors Sogn, Rigsarkivet, S-5951 (mikrofilm)
- 4) Markbog og græsningsprotokol, Nors Sogn, Hillerslev herred, Rigsarkivet, S-6355 (mikrofilm)
- 5) Matrikel 1688, Nors Sogn, Rigsarkivet, S-6413 (mikrofilm)
- 6) Skifteprotokoller for Kølbygaard, M-9.904-05, Rigsarkivet (mikrofilm)
- 7) Tingbøger fra Hillerslev og Hundborg Herreder, 1666-1690, Rigsarkivet, 30.540-45 (mikrofilm)
- 8) 1 lispund=8 kg., 1 skålpund=1 pund, 1 mark=? pund, især brugt om uld, garn og smør

